

A közkönyvtárak szerepe válság idején

Anglia és az USA hivatalos helyek szerint is a 21. század első válságát éli át. Nem jelent ez újdonságot, hiszen már az 1930-as, 1970-es, 1980-as és 1990-es években is megesett hasonló. Az embereket ez nem vigasztalja, nekik a jelenlegi válsággal kell szembesülniük életminőségük, közöségük, gyermekeik jövője, nyugdíjba vonulásuk és társadalmuk egésze szempontjából.

A kérdés az, milyen szerepet játszhatnak a közkönyvtárak a recesszió korai hónapjaiban, és milyen hatással lehet a pénzügyi válság rövid és hosszú távon jövőjükre. A múltban is vizsgálták már, milyen hatással van a gazdasági válság a könyvtárak használatára, s a vonatkozó szakirodalom túlnyomó része arra a megállapításra jutott, hogy valóban van összefüggés a két jelenség között.

A válság hatására a polgárok jövedelme csökken, s ennek következményeként felül kell vizsgálniuk vásárlói magatartásukat. Ilyen időkben a közkönyvtárak recessziós menedékhelyekként jelennek meg ingyenes szolgáltatásaikkal az információnyújtás, a tanácsadás és a szórakozás területén. Egyelőre hiányzanak a mélyreható statisztikai vizsgálatok, de már az első jelentések is arra utalnak, hogy a közkönyvtárak lényeges segítséget nyújtanak a polgároknak és a közösségeknek a válsággal való birkózásban.

Az USA-ban már a válság hivatalos elismerése előtt az *American Library Association (ALA)* éves statisztikája a forgalmi adatok növekedéséről adott hírt: a 2001-es évhez viszonyítva 10%-kal emelkedett a látogatások és kölcsönzések száma. Egyes könyvtárak jelentései még ennél is magasabb számokról szólnak. Ahogyan a gazdasági élet hanyatlott, úgy lettek egyre népszerűbbek a közkönyvtárak szolgáltatásai. Itt 27%-kal nőtt a beiratkozott használók száma, ott 15%-kal a kölcsönzési forgalom, amott 26%-kal a számítógépek használata, a munkahelykereső anyagoké pedig 14%-kal.

A 2008 második felében Washington állam 36 közkönyvtárában lebonyolított felmérés szerint fél év alatt a látogatások száma 7,5%-kal, a kölcsönzési forgalom 11,2%-kal, a virtuális látogatások száma 20,2%-kal, a tájékoztatási kérdések száma 4,4%-kal, az internetes számítógép-használat 9,7%-kal és az internetes számítógépek használóinak száma 13,8%-kal növekedett.

Angliában a *The Bookseller* felmérése erősíti meg a korai jelzéseket a látogatók, a tagság és a használat emelkedéséről szerte az országban. Westminsterben három hónap alatt 2009 januárjáig 18,3%-kal több új beiratkozó, 10,5%-kal több látogató jelentkezett, a személyes pénzügyekkel foglalkozó könyvek forgalma 6,3%-kal, az alapvető készségekkel megismertető könyveké 35,4%-kal nőtt. Hasonló adatok érkeztek más városokból és megyékből is.

Az állampolgárok ma egy mind jobban kommercializálódó információs társadalomban élnek, s a közkönyvtárak jelentik a kevés bástya egyikét, amely mindenki számára megbízható, elfogulatlan helyszínt és forrást ad. Ezért ésszerű, hogy a recesszió hatásaival (munkanélküliség, a fizetések befagyasztása, növekvő adósságok, alacsonyabb jövedelem) küzdve az emberek a közkönyvtárakhoz forduljanak információs igényeik kielégítése végett. A növekvő könyvtárhasználat egyik föltételezhető oka egyszerűen az általuk kínált ingyenes szolgáltatások sora.

A *The Museums, Libraries and Archives Council* propagandakiadványa fel is sorolta, milyen megakarítási lehetőségeket kínál a könyvtárhasználat, és milyen előnyökkel jár a közkönyvtárak rendszeres felkeresése.

A különféle webhelyek, fórumok, blogok számos egyéni tapasztalattal bizonyítják, hogyan és miképpen hasznosulnak a könyvtárak az egyének és a közösségek életében válság idején.

A könyvtári szolgálat első vonalában dolgozó személyzet és a könyvtárvezetők elbeszéléseiből kirajzolódik, milyen értéket jelent a könyvtár a használók számára gazdasági nehézségek idején. A hagyományos szolgáltatások mellett megnőtt az érdeklődés a könyvtári szervezésű műhelyek, szemináriumok és képzési alkalmak iránt, amelyek a recesszió túlélésével foglalkoznak. A munkanélküliek, a rövid időtartamra szóló munkaszerződéssel alkalmazottak a könyvtártól kérnek tanácsot a megváltozott munkaerőpiacon való eligazodáshoz. Az egyik könyvtár szinte nem hivatalos munkaügyi tanácsadóvá és szociális munkássá vált használói igényeinek megfelelően. Abban segít, hogyan kell munkahelyet keresni online, az életrajz elektronikus verzióját elkészíteni, elektronikus levelezéssel kapcsolatot tartani a leendő munkaadóval, s felkészülni a bemutatkozó interjúra. Megnőtt a könyvtárakban a munkával kapcsolatos szolgáltatások iránti igény, beleértve a tájékozódást a munkaerőpiacra való visszatérés lehetőségeiről vagy a munkanélküli segélyért való folyamodásról. A nehézségekkel küzdő kisvállalkozások is gyakran kopogtatnak a könyvtárak ajtaján segítséget jelentő információért. Az egyik bajba jutott családról meséli a könyvtáros, hogy kénytelen volt eladni minden elektronikus eszközét, lemondani kábel- és internetes előfizetését: így egyetlen lehetőségük az információszerzésre és online szórakozásra a könyvtár maradt. Ugyanez a könyvtáros számolt be arról a hosszú sorról, amely minden reggel türelmesen vár a könyvtárba járó napilapokra és magazinokra. Egy munkanélküli saját szavai szerint nemcsak az ingyenes szolgáltatásokért jár a könyvtárba, hanem a vonzó, gondolkodásra serkentő környezet végett is.

Számos közkönyvtárban azoknak a kampányoknak az eredményeképpen nőtt a forgalom, amely arra hívta fel az állampolgárok figyelmét, milyen segítséget kaphatnak a recesszió túléléséhez. A kínálatban olyasmik szerepelnek, mint bemutatók munkahelyi pályázatok elkészítésére, online munkahelykeresés, takarékoskodási lehetőségek, pénzügyi tanácsadás, olcsó szórakozási és nyaralási kínálat, a családi költségvetés tervezése stb. Van, ahol a könyvtár kölcsönzött gáz- és villanymérőt, hogy megtervezhessék a családok a takarékos fogyasztást. Máshol a könyvtár azt bizonyította, mennyivel olcsóbb tőle beszerezni az olvasni és hallgatnivalót, mint a boltból.

Mindezek és más példák azt bizonyítják, hogy a közkönyvtárak általában sikeresen „adják el” szolgáltatásaikat, és arra is rámutatnak, hogy válság idején mi, és miért vonzza a használókat a könyvtárba, s hogyan lépnek interakcióba a személyzetrel, ha már ott vannak.

Hosszú évek aggodalma után, hogy a közkönyvtár elveszíti jelentőségét az emberek életében, úgy látszik, hogy végül lényeges, felbecsülhetetlen értékű szolgáltatásnak bizonyul.

Ugyanakkor a többi közszolgáltatással együtt ők is meg fogják szenvedni az elkövetkező hónapok és évek finansziális megszorításait. Így az a paradox helyzet áll elő, hogy bár a jelen recesszió nagy lehetőségeket teremtett a közkönyvtárak számára, hogy megfeleljenek a kihívásoknak, és korábban nem tapasztalt pozitív visszhangot kapjanak a médiától, elkerülhetetlen, hogy a válság számukra is súlyos következményekkel járjon. Ha a helyi hatóságok kiadásait csökkenteni kényszerülnek, a megszorítások a könyvtárakat sem kerülik el. Az angol közkönyvtárakat is fenyegeti a bezárások és az elvonások réme; némely vélemények szerint akár tíz évig is eltarthat a sovány tehének időszaka, s fel kell készülni a nyitva tartási idő megkurtítására, automatizált szolgálati pontok bevezetésére, csökkenő beszerzési keretekre. Van, ahol ez a félelmes jövő már valósággá vált, hiába próbált a könyvtáros egyesület *Chartered Institute of Library and Information Professionals (CILIP)* közbelépni. Más helyi hatóságok is hasonló lépésre kényszerülnek, s ez ellen a minisztérium sem óhajt fellépni. A közkönyvtárak ezért jól teszik, ha felkészülnek az előttük álló csatára.

Globális pénzügyi válságra volt szükség ahhoz, hogy a közkönyvtárak elnyerjék azt a bizalmat és tekintélyt, amely méltán megilleti őket a társadalomban játszott nélkülözhetetlen szerepükért. Csak remélhető, hogy a támogató kampányok, a sajtó jóindulata és a közvélemény elismerése megmenti őket a költségvetési megszorításoktól, a szolgálati helyek bezárásától, s további beruházásokban és fejlesztésekben részesül az, ami nyilvánvalóan egy létszükségletet jelentő közszolgáltatás.

/ROONEY-BROWNE, Christine: Rising to the challenge: a look at the role of public libraries in times of recession. = Library Review, 58. köt. 5. sz. 2009. p. 341–352./

(Papp István)